

15 Ree (*Capreolus capreolus*)

15.1 Inleiding

Hoofdstuk 17 van het faunabeheerplan Zuid-Holland 2007 - 2011 is de basis waarop in de jaren 2007 - 2011 het beheer van reeën is uitgevoerd.¹ In dit hoofdstuk wordt op basis van onder andere een evaluatie van dit beheer, voorgesteld om het gevoerde beheer, enigszins aangepast, voort te zetten.

15.2 Verspreiding en aantalontwikkeling

Reeën hebben een voorkeur voor afwisselend landschap: bossen en bosschages afgewisseld met akkers en weilanden. De kwaliteit van een reebiotoop wordt bepaald door de dekking, rust, voedsel en de grondsoort. Reeën houden zich vooral op in de boszomen en 's zomers in gewassen (mais), omdat ze hier zowel voedsel als vluchtmogelijkheden (de dekking van het bos of het gewas) vinden. In dit verband is het voordelig dat reeën in de zomer territoriaal gedrag opbouwen maar dit gedrag naar de winter toe laten varen en in sprongen kunnen gaan leven. Het ree leeft ook in open parklandschappen, polderland en vochtige landschapstypen, zoals rietvelden. Zelfs in de bebouwde kom en op industrieterreinen kunnen zich reeën bevinden. Voorbeelden hiervan zijn te vinden in de gemeenten Westvoorne en Wassenaar en in het havengebied van Rotterdam.

Het ree is een fijnproever die selectief voedsel opneemt. Het zijn herkauwers met een hoge energiebehoefte en ze leven van licht verteerbare plantendelen. De voorkeur van reeën gaat uit naar knoppen en bladeren van bomen en struiken (circa 60 %). Daarnaast eten ze grassen en kruiden (ca. 25 %) en mossen en paddenstoelen. Als herkauwer is het ree op rust gesteld. Loslopende honden, wandelaars buiten de paden, koeien en paarden als onderdeel van een begrazingsproject, zorgen voor verstoring. Deze verstoring wordt des te groter, naarmate er geen voor niet-reeën ondoordringbare dekking in de buurt is. Het ree is gevoelig voor stress. Teveel reewild in een bepaald gebied veroorzaakt eveneens stress. Stress bij een ree leidt uiteindelijk tot de dood van het dier, dit gebeurt ook door overpopulatie, zowel als gevolg van natuurlijke als van kunstmatige dichtheidsontwikkelingen. Zodra het gewei van reebokken (dat elk jaar wordt afgeworpen en opnieuw gevormd wordt) uitontwikkeld is, beginnen bokken om de beste leefgebieden te strijden. Omdat de geweien van oudere bokken eerder uitontwikkeld zijn, vinden half maart al pittige territoriale gevechten plaats. In de

¹ Op 14 december 2006 is de ontheffing DGWM/2006/17177 van kracht geworden

bronsttijd (juli en augustus) bezetten sterke bokken de beste territoria. Bokken jagen jongere en zwakkere exemplaren ook in deze periode weg. Verkeersslachtoffers, draadslachtoffers en andere ongevallen zijn hiervan het gevolg.

Landelijk

De afgelopen vijftig jaar is het aantal reeën in ons land fors toegenomen. Tijdens het voorjaar van 2012 werden 58.000 reeën gezien (Nieuwsbrief WBE Databank nr. 7). Omdat tijdens een telling niet alle aanwezige reeën worden waargenomen en niet overal wordt geteld, is dit aantal een ondergrens. Het aantal reeën in Nederland wordt geschat op 100.000 dieren (Peltzer).

Zuid-Holland

In Zuid-Holland komen populaties reeën voor in enkele ruimtelijk gescheiden gebieden waartussen de reeën niet (kunnen) uitwisselen. In Zuid-Holland zijn met name de duinen voor reeën geschikt leefgebied. De populaties bevinden zich in:

- 1) Het duingebied van Goeree-Overflakkee (in het werkgebied van de WBE Goeree-Overflakkee); de populatie omvat minimaal +/- 325 reeën.
- 2) Het duingebied van Voorne (in het werkgebied van de WBE Voorne); de populatie omvat minimaal +/- 300 reeën.
- 3) Het Eiland van Dordrecht/de Hollandse Biesbosch (in het werkgebied van de WBE Hoeksche Waard); de populatie omvat minimaal +/- 120 reeën.
- 4) Vijfheerenlanden (in het werkgebied van de WBE Vijfheerenlanden); de populatie omvat minimaal +/- 150 reeën.
- 5) Het duingebied ten noorden van Den Haag (in het werkgebied van de WBE's Duin- en bollenstreek en Zuid-Kennemerland). Dit duingebied is onder te verdelen in:
 - a) Het duingebied tussen Den Haag en Katwijk aan Zee (Meijendel en Berkheide); de populatie omvat minimaal +/- 200 reeën.
 - b) Het duingebied tussen Katwijk aan Zee en Noordwijk aan Zee (Coepelduinen); de populatie omvat minimaal +/- 10 reeën.
 - c) Het duingebied ten noorden van Noordwijk aan Zee (Boswachterij Noordwijk + De Blink + Amsterdamse Waterleidingduinen); de populatie omvat minimaal +/- 50 reeën.

Daarnaast:

- 6) In het havengebied van Rotterdam (industrieterrein) bevinden zich (zwervende) reeën die afkomstig zijn van Voorne; in 2011 zijn 36 reeën geteld.
- 7) In de Hoeksche Waard worden steeds meer reeën gezien; in 2012 telde de WBE 115 reeën.
- 8) In de Alblasserwaard, Putten en Eiland IJsselmonde bevinden zich een klein aantal (zwervende) reeën.

In de rest van de provincie komen reeën nauwelijks of niet voor.

Toename populatie bij inkrimping geschikt habitat

Kenmerkend voor de verspreiding en aantalontwikkeling van het ree in Nederland is de toename van de populatie bij de inkrimping van het aanwezige geschikte habitat.

Nederland is een door mensen gemaakt en sterk versnipperd land en deze versnippering neemt steeds verder toe. Wegenaanleg, woningbouw, spoorlijnen, bedrijventerreinen, recreatieterreinen vragen steeds meer ruimte, ruimte die het ree moet inleveren. Intussen neemt, ondanks die versnippering en inkrimping van voor reeën geschikte gebieden, het aantal reeën nog toe. Dat levert problemen op. Het aantal verkeersongevallen is de afgelopen jaren toegenomen naar momenteel jaarlijks zo'n 10.000 (!) verkeersslachtoffers onder reeën. En dat levert naast veel dierenleed, een economische schade op van naar schatting meer dan 20 miljoen euro per jaar. Er kan ook sprake zijn van lichamelijk letsel en/of psychische belasting bij betrokken automobilisten als gevolg van de aanrijding. Daarnaast verdrinken er veel reeën in kanalen en vaarten. Naast de schade aan verkeer neemt ook de vreet- en veegschade aan tuinbouw- en landbouwgewassen en aan bosverjonging en bosplantsoen toe. Een te hoge stand levert ook problemen op voor het ree zelf. Uit diverse onderzoeken blijkt dat reeën het best gedijen bij een lage dichtheid. Ze hebben dan voldoende rust om te foerageren, te herkauwen en te rusten. En dat is te zien aan hogere gewichten en een betere conditie en opzet van het gewei bij bokken (Peltzer).

In en rond geschikte leefgebieden ondervindt het ree in Zuid-Holland problemen. Belangrijke oorzaken hiervan zijn:

- Het beperkte aantal geschikte leefgebieden van enige omvang;
- de hoge dichtheid van bebouwing, industrie en wegen in Zuid-Holland (rond alle leefgebieden);
- de grote en groeiende populatie damherten waardoor de reeën uit het leefgebied worden verdrongen (duingebied ten noorden van Noordwijk aan Zee);
- het verdwijnen van geschikte biotoop in de natuurgebieden door het verwijderen van vegetatie ter bevordering van het grijze duin en (verstoring door) andere natuurontwikkelingsprojecten (duingebied van Voorne, Hollandse Biesbosch);
- het houden van grote grazers om terreinen open te houden (alle duingebieden).

De meeste geschikte leefgebieden voor reeën zijn "vol". Indien de populatie niet wordt beheerd uit dit zich in een jaarlijks terugkerende migratie van uitgestoten dieren die zich elders een plek moeten zien te verwerven. Reeën kunnen overleven in verschillende cultuurgebieden. Niet ieder gebied is echter geschikt voor reeën. De reeën bezetten zodoende ook in feite ongeschikte biotopen, wat leidt tot lichamelijk slecht ontwikkelde dieren. Vestiging in een cultuurlandschap doorkruist door druk bereden wegen betekent voor veel reeën de dood of verwonding door een aanrijding.

Daarnaast liggen de geschikte leefgebieden (de eilanden Goeree-Overflakkee, Voorne en Eiland van Dordrecht, duingebied langs de Noordzee) in Zuid-Holland “geïsoleerd”, er zijn geen of zeer beperkt geschikte leefgebieden waarnaar de reeën kunnen migreren.

15.3 Wettelijke status, provinciaal beleid

Het ree is beschermd. Ter beheer van de populatie en ter voorkoming van schade kan de provincie ontheffing op grond van artikel 68 Ffw en aanwijzing op grond van artikel 67 Ffw afgeven.

De provincie wil het gevoerde populatiebeheer voortzetten. De provincie heeft op basis van het provinciale beleid en het faunabeheerplan aan de Faunabeheereenheid op 14 december 2006 ontheffing DGWM/2006/17177 verleend en als aanvulling op dit besluit op 5 november 2007 ontheffing PZH/2007/519490. Deze ontheffingen staan toe:

- Beheer (reguleren van de populatieomvang) van de verschillende populaties reeën in de beheerperiode.
- Het doden van reeën die zich op of nabij wegen bevinden ter bescherming van de verkeersveiligheid in geheel Zuid-Holland gedurende het gehele jaar.
- Het doden van reeën in geheel Zuid-Holland gedurende het gehele jaar ter voorkoming van onnodig lijden van zieke en gebrekkige dieren.

Er kan worden opgetreden van een half uur voor zonsopkomst tot een half uur na zonsondergang en zowel kogelgeweer als hagelgeweer zijn toegestaan. Het hagelgeweer is slechts toegestaan voor het doden van gewonde reeën in een noodsituatie. De gebruikers van de ontheffing dienen te voldoen aan de uitvoeringsregels van de Faunabeheereenheid.

In Zuid-Holland is daarnaast vanaf 14 juni 2010 een aanwijzingsbesluit van kracht voor ree en damhert: PZH-2010-178900422; dit aanwijzingsbesluit is aangevuld met PZH-2010-200409311 (niet meer van kracht) en PZH-2011-299830429 en PZH-2011-301880843. Aangewezen zijn jachthouders met toestemming van de Faunabeheereenheid.

De aanwijzing is afgegeven om in bepaalde situaties onmiddellijk optreden mogelijk te maken zonder dat eerst toestemming van de grondgebruikers is gevraagd. Aangezien optreden zonder toestemming van de grondgebruikers niet op ontheffing kan worden geregeld is de aanwijzing afgegeven als aanvulling op de ontheffingen. De aanwijzing regelt voor de gehele provincie Zuid-Holland:

- Aangewezen zijn jachtaktehouders in het bezit van een schriftelijke toestemming van de Faunabeheereenheid Zuid-Holland. Deze jachtaktehouders mogen te allen tijde gewonde reeën opsporen en doden ter voorkoming van onnodig lijden. De aanwijzing is gedaan mede vanwege de mogelijkheid om daarmee aan betreffende

jachtaktehouders toestemming te verlenen voor het betreden van gronden waarop de te doden dieren zich bevinden. Deze toestemming kan niet altijd via de gebruikelijke weg, door middel van grondgebruikersverklaringen, worden verkregen.

- Het doden kan gebeuren door middel van een hagel- of kogelgeweergeweer of een mes.

- Bij het opsporen van gewonde dieren kan gebruik worden gemaakt van een zweethond (dit is een hond die op een bloedspoor zoekt).

15.4 Beheer 2006 – 2011

Stand

Ieder jaar worden de reeën geteld om de populatiegrootte te schatten. De wildbeheereenheden (behalve op Voorne waar een jaarrondtelling wordt gebruikt) voeren een schemertelling uit, eventueel aangevuld met het jaarrond registreren van waarnemingen van reeën.

De schemertelling

Aan het einde van de winter (eind maart/begin april) worden opeenvolgend drie telrondes uitgevoerd, de eerste 's avonds rond zonsondergang, de tweede de volgende ochtend rond zonsopkomst, waarna op dezelfde dag rond zonsondergang de derde telling plaatsvindt. Vervolgens wordt de minimaal aanwezige populatie vastgesteld: het aantal dieren dat is gezien in de telronde met het hoogste resultaat. De schemertelling wordt in Nederland algemeen gebruikt en beschouwd als "best practice".

Er is geen bruikbare methode voorhanden waarmee je het aantal reeën binnen een gebied precies kunt vaststellen. Reeën laten zich moeilijk tellen door hun verborgen levenswijze. De werkelijk aanwezige populatie is zeker groter dan de minimaal aanwezige (de getelde) populatie. De minimale populatie bestaat uit de dieren die zijn gezien in één bepaalde telronde (de telronde waarin de meeste dieren zijn gezien). Gedurende een telronde wordt het gebied doorkruist via vastgelegde routes. Uiteraard worden daarbij niet alle dieren opgemerkt. Hoe groot het aandeel gemiste dieren is, wordt in hoge mate bepaald door de "doorzienbaarheid" van het terrein. In een vlak terrein met weinig begroeiing, zal je bijna alle dieren zien, in een heuvelachtig gebied met bos, mis je in de regel een aanzienlijk deel van de populatie. Van jaar tot jaar zullen er verschillen optreden in de getelde populatie die worden veroorzaakt door de omstandigheden van de telling (weersomstandigheden, aanwezigheid van blad aan de bomen). Door ieder jaar op dezelfde wijze te tellen kan echter op basis van de gegevens van de getelde populatie van enkele jaren de trend goed worden vastgesteld (neemt de populatie toe, af of is de populatie stabiel). Op Voorne wordt gezien het sterk geaccidenteerde dichtbegroeide duinterrein en het ontbreken van een duidelijke infrastructuur geen schemertelling gehouden. Reeën worden gedurende het gehele jaar geobserveerd om de populatiegrootte te schatten.

Beheerafschoot, valwild en calamiteitenafschoot

In de gebieden Goeree-Overflakkee, Voorne, Het eiland van Dordrecht en Vijfheerenlanden wordt de reeënstand al vele jaren door afschoot op een bepaalde stand gehouden (populatiebeheer). Doel van het beheer is het voorkomen van onnodig lijden van dieren, voorkomen van onaanvaardbare schade door aanrijdingen, voorkomen van landbouwschade en voorkomen van voedsel- en dichtheidsstress. Daarbij is het vaak beter om problemen te voorkomen dan (op grote schaal) te moeten optreden als de situatie uit de hand is gelopen. De na te streven stand is afhankelijk van de omstandigheden/kenmerken van het leefgebied zoals ligging en biotoop.

De verdwijning van geschikt biotoop, het toenemen van verstoring of verdringing van reeën door andere fauna (damherten, grote grazers) heeft tot gevolg dat meer dieren uit het geschikte leefgebied worden gestoten (omdat het gebied minder “draagkracht” krijgt) en dit uit zich in een toename van het aantal verkeersslachtoffers (en verdrinkings- en draadslachtoffers) buiten het leefgebied.

In alle beheergebieden is de reeënstand al vele jaren ongeveer stabiel gehouden (alleen in Vijfheerenlanden en in de enkele door reeën nog matig bezette gebieden is nog sprake van een iets stijgende stand). Om dat te bereiken dient de jaarlijkse sterfte op dezelfde hoogte te liggen als de jaarlijkse aanwas. Hiertoe wordt in de beheerperiode afschoot uitgevoerd. Daarnaast wordt “calamiteitenafschoot”² uitgevoerd. Gegevens over dieren die dood worden aangetroffen (valwild) worden verzameld. De gegevens over afschot in de beheerperiode, valwild en calamiteitenafschoot zijn tezamen met de gegevens over de stand en andere opgetreden of dreigende schade belangrijke gegevens voor het monitoren en eventueel bijstellen van het beheer.

Afschoot in de beheerperiode, niet naar aanleiding van een calamiteit (beheerafschoot)

Het beheerafschoot is uitgevoerd in de volgende perioden:

Bokken	1 mei t/m 15 september
Geiten en kalveren	1 november t/m 15 maart

Een natuurlijke populatieopbouw is nagestreefd door nadruk te leggen op het afschoot van kalveren en éénjarigen (meer dan 50%) en bij het overige afschoot op zieke en/of oude dieren. Bij het afschoot is ook rekening gehouden met (potentiele) schadelocaties. Rondom wegen en kwetsbare landbouwpercelen heeft intensiever afschoot plaatsgevonden.

Calamiteitenafschoot (in en buiten de beheerperiode) en valwild

Onder “valwild” zijn de reeën opgenomen die dood zijn aangetroffen en zijn geregistreerd. Deze dieren kunnen door verschillende oorzaken om het leven zijn

² Het uit het lijden verlossen gebeurt ook vaak met een mes.

gekomen. Het meeste geregistreerde valwild is overleden als gevolg van een aanrijding, daarnaast betreft het dieren die verstrikt zijn geraakt in hekken en prikkeldraad en verdronken³ dieren.⁴ Verkeerslachtoffers vallen gedurende het gehele jaar met pieken in de bronsttijd (juli en augustus) en in de winter (januari, februari en maart). In de wintermaanden worden reeën gemakkelijker verstoord (bijvoorbeeld omdat er minder dekking is) en kunnen ze hun leefgebied verplaatsen omdat er elders meer te vreten valt. In het overzicht staat slechts het valwild dat is GEMELD. Aangereden reeën worden ook vaak in de kofferbak meegenomen en niet gemeld.

Het meeste “calamiteitenafschot” betreft dieren die zijn aangereden, daarnaast betreft het met name dieren die verstrikt zijn geraakt in hekken en prikkeldraad. Het verschil met de categorie “valwild” is over het algemeen dat valwild dood is aangetroffen en dat in de categorie “calamiteitenafschot” er nog een jachtaktehouder bij is geroepen om dieren uit hun lijden te verlossen. Soms wordt opgetreden langs de weg ter preventie van een verkeersongeluk als dieren zich in de nabijheid van een weg blijven ophouden.⁵ In dit plan wordt de term “calamiteitenafschot” gebruikt, daarbij moet worden aangetekend dat het uit het lijden verlossen van gewonde reeën ook met een mes gebeurt.

Totaal beheer- en calamiteitenafschot en valwild

Het totaal van het beheer- en calamiteitenafschot en het valwild geeft de bekende sterfte in een jaar. De verhouding tussen het beheer-afschot enerzijds en het calamiteitenafschot en valwild anderzijds is een belangrijk gegeven bij de evaluatie van het beheer. Gegeven de draagkracht van een gebied (en de variatie hierin in de loop van het jaar) en de daarbij horende populatiegrootte, zal ieder jaar een bepaalde sterfte optreden. Daarbij heeft beheer-afschot de voorkeur boven “regulatie door verkeer en prikkeldraad”. Uiteraard is ook verbetering van de draagkracht van een gebied een instrument om calamiteitenafschot en valwild tegen te gaan.

Schade

De bescherming van de verkeersveiligheid en het voorkomen van onnodig lijden van dieren zijn belangrijke redenen om beheer van reeën uit te voeren. Het calamiteitenafschot en het valwild geven een goede indicatie van de opgetreden schade. Daarnaast zorgt beheer voor een evenwichtige populatieopbouw en het voorkomen van voedsel- en dichtheidsstress.

³ Verdrinkingslachtoffers zijn het gevolg van een te technisch oeverbeheer, niet afgestemd op gebruik door dieren: reeën kunnen zwemmen en verdrinken slechts door uitputting, omdat zij het water niet meer uitkomen.

⁴ Dieren die een natuurlijke dood sterven, trekken zich terug en worden zelden aangetroffen en/of gemeld.

⁵ Het doden van reeën die zich langdurig in de nabijheid van wegen ophouden gebeurt in de regel in de beheerperiode (beheer-afschot).

Daarnaast wordt het beheer uitgevoerd ter voorkoming van schade aan landbouwgewassen en bosbouw. Bij het beheerfschot wordt rekening gehouden met de (potentiele) schadelocaties. De stand wordt daar lager gehouden.

Gebieden met beheerfschot

Goeree-Overflakkee

De eerste reeën op Goeree-Overflakkee zijn gezien in de jaren zestig van de vorige eeuw. Rond 1985 was er een populatie van naar schatting 100 stuks. De kerngebieden van reeënpopulatie zijn de duingordel die zich uitstrekt over de gehele kop van het eiland van het gebiedje genaamd de Punt in het zuidwesten tot en met de Scheelhoek en daarnaast op de Slikken van Flakkee, op de Hellegatsplaten en in binnendijks gelegen bosjes.

Stand Goeree-Overflakkee			
jaar	geit	bok	totaal
2006	164	120	284
2007	178	133	311
2008	195	136	331
2009	218	145	363
2010	183	118	301
2011	192	133	325

Tabel 15.1 Stand ree Goeree-Overflakkee 2006-2011

Goeree-Overflakkee			
Afschot in beheerperiode (geen calamiteit)			
jaar	geit	bok	totaal
2006-2007	32	27	59
2007-2008	32	29	61
2008-2009	37	30	67
2009-2010	32	37	69
2010-2011	27	24	51
2011-2012	33	38	71

Tabel 15.2 Beheerfschot Goeree-Overflakkee 2006-2011

Goeree-Overflakkee						
Calamiteitenafschot in en buiten beheerperiode en valwild*						
jaar	calamiteitenafschot		valwild*		onbekend	totaal
	geit	bok	geit	bok		
2006-2007	0	0	5	8	1	14
2007-2008	1	1	13	9	1	25
2008-2009	2	2	14	11	13	42
2009-2010	2	2	24	10	4	42
2010-2011	2	2	8	11	10	33
2011-2012	1	3	14	10	9	37

* dood gevonden

Tabel 15.3 Calamiteitenafschot en valwild Goeree-Overflakkee 2006-2011

Goeree-Overflakkee, totaal beheer- en calamiteitenafschot en valwild				
jaar	beheer- afschot	calamiteiten- afschot	valwild*	totaal
2006-2007	59	0	14	73
2007-2008	61	2	23	86
2008-2009	67	4	38	109
2009-2010	69	4	38	111
2010-2011	51	4	29	84
2011-2012	71	4	33	108
* dood gevonden				

Tabel 15.4 Beheer- en calamiteitenafschot en valwild Goeree-Overflakkee 2006-2011

Van het aantal verkeersslachtoffers sneuvelde het grootste deel op de drukke verkeerswegen (o.a. N57) die door het werkgebied (de Punt) lopen. In de periode 2006 – 2012 fluctueerde het jaarlijks geregistreerde valwild en het calamiteitenafschot tussen 14 en 42 meldingen (gemiddeld 32 meldingen). In de jaren daarvoor lag dit iets lager, gemiddeld ongeveer rond de 30.

Door beheer-afschot te concentreren rond schadegevoelige percelen bleef de schade aan gewassen beperkt. In het verleden is schade geconstateerd aan granen, suikerbieten, boomkwekerijgewassen, fruitbomen, winterviolen, en witlofwortels. Ook werd schade veroorzaakt doordat reeën het plastic kapot trappen waarmee sommige gewassen worden overdekt. Bij het Faunafonds is in 2011 schade aan fruitbomen (appels en peren) in Ooltgensplaat gemeld.

Voorne

In 1955 werd het ree voor het eerst gesignaleerd in de duinen van Voorne. Afschot vindt plaats sinds 1968. Het aantal reeën groeide door de jaren heen gestaag en reeën hebben zich ook in de binnenduinrand en de aangrenzende polders gevestigd.

Voorne			
Stand			
jaar	geit	bok	totaal
2006	140	119	259
2007	160	130	290
2008	188	168	356
2009	200	170	370
2010	200	180	380
2011	190	170	360

Tabel 15.5 Stand ree Voorne 2006-2011

Voorne			
Afschot in beheerperiode (geen calamiteit)			
jaar	geit	bok	totaal
2006-2007	26	35	61
2007-2008	39	37	76
2008-2009	45	32	77
2009-2010	26	40	66
2010-2011	15	50	65
2011-2012	25	44	69

Tabel 15.6 Beheer- en calamiteitenafschot Voorne 2006-2011

Voorne						
Calamiteitenafschot in en buiten beheerperiode en valwild*						
jaar	calamiteitenafschot		valwild*		onbekend	totaal
	geit	bok	geit	bok		
2006-2007	11	17	8	5	9	50
2007-2008	3	13	10	10	6	42
2008-2009	0	10	14	9	7	40
2009-2010	0	14	20	16	11	61
2010-2011	5	5	16	11	6	43
2011-2012	11	9	10	9	12	51

* dood gevonden

Tabel 15.7 Calamiteitenafschot en valwild Voorne 2006-2011

Voorne, totaal beheer- en calamiteitenafschot en valwild				
jaar	beheer- afschot	calamiteiten- afschot	valwild*	totaal
2006-2007	61	28	22	111
2007-2008	76	16	26	118
2008-2009	77	10	30	117
2009-2010	66	14	47	127
2010-2011	65	10	33	108
2011-2012	69	20	31	120

* dood gevonden

Tabel 15.8 Beheer- en calamiteitenafschot en valwild Voorne 2006-2011

Er zijn op Voorne vier belangrijke doorgaande wegen, de N57, N246, N247 en de N218. Het duingebied wordt verder begrensd door binnenwegen, die ook risico's voor aanrijdingen met zich meebrengen. In de periode 2006 – 2012 fluctueerde het jaarlijks geregistreerde valwild en calamiteitenafschot tussen 40 en 61 meldingen (gemiddeld 48 meldingen). In de jaren daarvoor lag dit lager, gemiddeld ongeveer 25 meldingen.

Doordat afschot werd geconcentreerd rond schadegevoelige percelen bleef de schade aan gewassen beperkt. De afgelopen periode is schade geconstateerd bij tuinderijen aan o.a. bloemkool. Schade wordt vooral veroorzaakt in een strook agrarische grond langs de duinen en plaatselijk in de polder.

Eiland van Dordrecht/Hollandse Biesbosch

Het eiland van Dordrecht heeft een bijzondere geografische ligging:

- Het gebied ligt ingesloten tussen de grote rivieren (zuid, oost en west) met de stad Dordrecht aan de noordzijde. Deze rivieren zijn zeer drukke scheepvaartroutes waardoor migratie bijna is uitgesloten.
- Het gebied heeft een relatief uitgebreid, zeer frequent bereden wegennet.
- De grote verschillen in voorjaar/zomer- en winterbiotoop. In de zomer en het voorjaar is er volop voedsel met in de winter kale akkers en schrale grienden, waardoor de reeën veel trekken, op zoek naar voedsel, hetgeen in de winter mondjesmaat aanwezig is.

De Biesbosch is de benaming voor een aantal riviereilanden en zand- en slikplaten in Noord-Brabant en Zuid-Holland, gelegen tussen de rivieren Boven-Merwede en Amer en doorsneden door de Nieuwe Merwede. Het is een zoetwatergetijdengebied. Het kan worden onderverdeeld in de Brabantse Biesbosch en de Hollandse Biesbosch. De Biesbosch wordt grotendeels beheerd door Staatsbosbeheer.

Eind jaren zeventig/begin jaren tachtig werden de eerste reeën gezien. Het eerste afschot vond midden jaren tachtig plaats, op aandringen van de boeren vanwege schade aan jonge bietenplanten. De eerste telling op het eiland van Dordrecht vond plaats in het voorjaar van 1991 met als resultaat 65 stuks. Verstoring door recreatie, natuurontwikkeling en grazers in het natuurgebied hebben al gevolg dat de reeën zich terugtrekken in de kleine landschapselementen gelegen binnen het landbouwgebied van het Eiland van Dordrecht.

In de Biesbosch komen reeën voor. De laatste jaren zijn er diverse projecten uitgevoerd (natuurontwikkeling) waardoor de omstandigheden voor reeën zijn verslechterd (verstoring).⁶ Er bevinden zich op het ogenblik naar schatting maximaal 35 reeën (winterstand). In de Biesbosch kunnen reeën verdrinken als gevolg van hoog water. Staatsbosbeheer voert geen afschot uit.

De WBE telt de reeën op het Eiland van Dordrecht en beheert de populatie reeën.

Eiland van Dordrecht			
Stand			
jaar	geit	bok	totaal
2006	60	34	94
2007	48	42	90
2008	54	41	95
2009	52	38	90
2010	47	40	87
2011	57	40	97

Tabel 15.9 Stand ree Eiland van Dordrecht 2006-2011

⁶ Mededeling J. van der Neut, Staatsbosbeheer

Eiland van Dordrecht			
Afschot in beheerperiode (geen calamiteit)			
jaar	geit	bok	totaal
2006-2007	8	9	17
2007-2008	10	9	19
2008-2009	12	8	20
2009-2010	9	7	16
2010-2011	3	8	11
2011-2012	11	7	18

Tabel 15.10 Beheer- en calamiteitenafschot Eiland van Dordrecht 2006-2011

Eiland van Dordrecht						
Calamiteitenafschot in en buiten beheerperiode en valwild*						
jaar	calamiteitenafschot		valwild*		onbekend	totaal
	geit	bok	geit	bok		
2006-2007	2	0	6	5	1	14
2007-2008	0	0	5	6	0	11
2008-2009	0	0	0	0	10	10
2009-2010	0	0	7	5	0	12
2010-2011	3	0	5	6	2	16
2011-2012	1	1	7	5	3	17

* dood gevonden

Tabel 15.11 Calamiteitenafschot en valwild Eiland van Dordrecht 2006-2011

Eiland van Dordrecht, totaal beheer- en calamiteitenafschot en valwild				
jaar	beheer-afschot	calamiteiten-afschot	valwild*	totaal
2006-2007	17	2	12	31
2007-2008	19	0	11	30
2008-2009	20	0	10	30
2009-2010	16	0	12	28
2010-2011	11	3	13	27
2011-2012	18	2	15	35

* dood gevonden

Tabel 15.12 Beheer- en calamiteitenafschot en valwild Eiland van Dordrecht 2006-2011

In de periode 2006 – 2012 fluctueerde het jaarlijks geregistreerde valwild en calamiteitenafschot tussen 10 en 17 meldingen (gemiddeld 13 meldingen). In de jaren daarvoor lag dit iets lager, gemiddeld ongeveer rond de 10.

In het verleden is er schade geconstateerd aan bietenplanten, graszaad, fruitbomen, spruiten en erwten. Om schade te voorkomen wordt het beheer- en calamiteitenafschot geconcentreerd rond schadepercelen.

Vijfheerenlanden

Het werkgebied van WBE Vijfheerenlanden ligt zowel in Zuid-Holland, Gelderland als Utrecht. Belangrijke kernleefgebieden voor reeën in het Zuid-Hollandse deel van het werkgebied zijn:

- Polders Schaik en Kortgerecht (ten westen van de Diefdijk) ca. 600 ha.

- Polders Achthoven en Lakerveld (ten zuiden van de Lek en ten noorden van de A27) ca. 600 ha.
- Polder Scharperswijk (ten zuiden van de A27) ca. 300 ha.

Vijfheerenlanden			
Stand			
jaar	geit	bok	totaal
2006	78	51	129
2007	69	46	115
2008	87	53	140
2009	88	56	144
2010	90	60	150
2011	93	67	160

Tabel 15.13 Stand ree Vijfheerenlanden 2006-2011

Vijfheerenlanden			
Afschot in beheerperiode (geen calamiteit)			
jaar	geit	bok	totaal
2006-2007	19	13	32
2007-2008	14	15	29
2008-2009	15	11	26
2009-2010	23	12	35
2010-2011	21	19	40
2011-2012	22	16	38

Tabel 15.14 Beheerafschot Vijfheerenlanden 2006-2011

Vijfheerenlanden						
Calamiteitenafschot in en buiten beheerperiode en valwild*						
jaar	calamiteitenafschot		valwild*		onbekend	totaal
	geit	bok	geit	bok		
2006-2007	0	0	2	4	1	7
2007-2008	0	0	0	0	0	0
2008-2009	0	0	0	0	4	4
2009-2010	0	0	0	0	5	5
2010-2011	1	2	0	0	8	11
2011-2012	0	0	0	0	5	5

* dood gevonden

Tabel 15.15 Calamiteitenafschot en valwild Vijfheerenlanden 2006-2011

Vijfheerenlanden, totaal beheer- en calamiteitenafschot en valwild				
jaar	beheer- afschot	calamiteiten- afschot	valwild*	totaal
2006-2007	32	0	7	39
2007-2008	29	0	0	29
2008-2009	26	0	4	30
2009-2010	35	0	5	40
2010-2011	40	3	8	51
2011-2012	38	0	5	43

* dood gevonden

Tabel 15.16 Beheer- en calamiteitenafschot en valwild Vijfheerenlanden 2006-2011

In de periode 2006 – 2012 fluctueerde het jaarlijks geregistreerde valwild en calamiteitenafschot tussen 0 en 11 meldingen (gemiddeld 5 meldingen).

In het verleden is schade geconstateerd aan aanplant van nieuw ontwikkelde bossen en grienden, voornamelijk in de kernleefgebieden Schaik en Kortgerecht. In Vijfheerenlanden zijn veel boomgaarden aanwezig waaraan reeën aanzienlijke schade kunnen aanrichten.

Overige gebieden

Het duingebied ten noorden van Den Haag

Dit duingebied is onder te verdelen in de volgende deelgebieden:

- a) Het duingebied tussen Den Haag en Katwijk aan Zee (Meijendel en Berkheide).
- b) Het duingebied tussen Katwijk aan Zee en Noordwijk aan Zee (Coepelduinen).
- c) Het duingebied ten noorden van Noordwijk aan Zee (Boswachterij Noordwijk + De Blink + Amsterdamse Waterleidingduinen).⁷

De deelgebieden zijn gescheiden door bebouwing, infrastructuur, rasters en/of water.

Voor het duingebied van Den Haag tot IJmuiden is een faunabeheerplan damhert Noord- en Zuid-Holland van kracht. Vanaf 2011 worden de damherten en reeën in dit gebied onder supervisie van de faunabeheereenheden Noord- en Zuid-Holland geteld. In het gehele gebied zijn in 2011, 2012 en 2013 respectievelijk 400, 514 en 339 reeën geteld. Het valwild is de laatste jaren toegenomen.⁸

a) Het duingebied tussen Den Haag en Katwijk aan Zee (Meijendel en Berkheide)

Ten zuiden van dit duingebied ligt de bebouwde kom van Den Haag, ten oosten de bebouwde kom van Wassenaar en ten noorden de bebouwde kom van Katwijk aan Zee. Het is het grootste aaneengesloten duingebied (2.856 ha) in Zuid-Holland. Het gebied ten noorden van Wassenaar tot Katwijk wordt Berkheide genoemd; het gebied van Den Haag (Scheveningen) tot de Wassenaarse slag wordt Meijendel genoemd. De beheerders Dunea en Staatsbosbeheer voeren geen populatiebeheer. Het damhert komt hier nog niet structureel voor.

In 2011, 2012 en 2013 zijn in dit gebied respectievelijk 193, 261 en 195 reeën geteld. Aangezien de populatie in het duingebied niet door afschot wordt beheerd en omdat bij stijging van het aantal reeën het succes van voortplanting afneemt en jonge dieren over het algemeen uit het leefgebied worden gedreven is in het duin te constateren dat de reeënpopulatie “oud” is.

⁷ De provinciegrens loopt dwars door de Amsterdamse Waterleidingduinen. Boswachterij Noordwijk en De Blink liggen in Zuid-Holland.

⁸ Een beoordelingscomité heeft het resultaat van de tellingen vastgesteld en vastgelegd in eindrapporten.

In het duingebied wordt geen beheer uitgevoerd maar er wordt wel calamiteitenafschot (met name buiten het duin) uitgevoerd. Vanaf november 2010 ontvangt en verzamelt de Faunabeheereenheid de gegevens over het valwild en calamiteitenafschot. Het verkeer en dierenwelzijn zijn de voornaamste aanleidingen voor het afschot. Ook het valwild is over het algemeen slachtoffer van verkeer of prikkeldraad.

Calamiteitenafschot en valwild

- In het jaar 2010/2011 (het jaar loopt tot oktober) zijn 30 meldingen geregistreerd.
- In het jaar 2011/2012 zijn 36 meldingen geregistreerd.

b) Het duingebied tussen Katwijk aan Zee en Noordwijk aan Zee (Coepelduinen)

Dit is een klein duingebied (198 ha). Het gebied wordt beheerd door Staatsbosbeheer.

In 2011, 2012 en 2013 zijn in dit gebied respectievelijk 1, 18 en 11 reeën geteld. Damherten komen in dit gebied nog niet structureel voor.

c) Het duingebied ten noorden van Noordwijk aan Zee (Boswachterij Noordwijk + De Blink + Amsterdamse Waterleidingduinen)

Dit is het duingebied gelegen tussen Noordwijk aan Zee en Zandvoort (N-H). De Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD; ca. 3.400 ha) worden beheerd door Waternet voor de eigenaar de gemeente Amsterdam. De Blink (ca. 100 ha) wordt beheerd door Zuid-Hollands Landschap, Staatsbosbeheer en Waternet. Boswachterij Noordwijk (ca. 635 ha) wordt beheerd door Staatsbosbeheer. De provinciegrens van Noord- en Zuid-Holland ligt dwars door dit leefgebied (door de AWD). Boswachterij Noordwijk en De Blink liggen in Zuid-Holland.

In 2011, 2012 en 2013 zijn in dit gebied respectievelijk 107, 101 en 53 reeën geteld. Er bevindt zich in dit gebied een bijzonder grote en nog steeds groeiende populatie damherten.

In dit gebied is de reeënpopulatie sterk afgenomen met de groei van de populatie damherten. Dit fenomeen is ook bekend uit de Oostvaardersplassen waar het ree na introductie van het edelhert nagenoeg is verdwenen en uit Dyrehave Jaegerborg in Denemarken waar het ree is verdwenen door concurrentie met edelherten, damherten en Sika-herten (zie ook faunabeheerplan damhert Noord- en Zuid-Holland).

In de AWD (en De Blink) worden reeën vanaf 1997 niet meer door afschot beheerd. De populatie in de AWD werd na beëindiging van het beheer (in 1997) al snel

gestabiliseerd door een bijzonder hoge kalversterfte; circa 80% van de kalveren overleefde het eerste jaar niet. Deze sterfte valt te wijten aan conditieverlies van het kalf en (secundaire) predatie door de vos. Het conditieverlies is te wijten aan de hoge dichtheden van het ree in combinatie met de aanwezigheid van een grote populatie damherten. Op het ogenblik is er nog maar een kleine populatie reeën aanwezig in de AWD en uit het valwild en calamiteitenafschot blijkt ook dat reeën uit de AWD worden verdreven. In Boswachterij Noordwijk is de populatie damherten nog wat kleiner en is het iets beter gesteld met de reeënpopulatie. In dit gebied is ook beheerafschot (tot 2010) en afschot in het kader van de verkeersveiligheid en het dierenwelzijn (calamiteitenafschot) uitgevoerd.

In de hieronder opgenomen tabellen zijn de gegevens opgenomen van het afschot in Boswachterij Noordwijk en het afschot en valwild rond Boswachterij Noordwijk + De Blink + Amsterdamse Waterleidingduinen. Alleen Zuid-Hollandse gegevens zijn opgenomen.⁹

Boswachterij Noordwijk en omgeving	
Afschot	
jaar	totaal
2006-2007 beheer/calamiteiten	23
2007-2008 beheer/calamiteiten	18
2008-2009 beheer/calamiteiten	24
2009-2010 beheer/calamiteiten	16
2010-2011 calamiteiten	4
2011-2012 calamiteiten	2

Tabel 15.17 Afschot Boswachterij Noordwijk en omgeving 2006-2011

Boswachterij Noordwijk en omgeving	
Valwild	
jaar	totaal
2006-2007	2
2007-2008	8
2008-2009	19
2009-2010	13
2010-2011	5
2011-2012	2

Tabel 15.18 Valwild Boswachterij Noordwijk en omgeving 2006-2011

Naast het duingebied ligt de bollenstreek. Reeën kunnen aanzienlijke schade aanrichten aan bloembollen en andere sierteelt. In 2010 is voor € 2.306,- aan schade getaxeerd.

⁹ Voor meer informatie over de reeënpopulatie in Noord- en Zuid-Holland zie de telrapporten van het beoordelingscomité.

Het havengebied van Rotterdam

In het havengebied van Rotterdam (Botlek, Europoort en Maasvlakte) bevinden zich reeën die uit het duingebied van Voorne afkomstig zijn. Soms kunnen ze zich enige tijd handhaven in een braakliggend terrein met enige dekking (bedrijfsgebied of nog niet aan een bedrijf uitgegeven gebied). Het gebied kent intensief auto- en vrachtverkeer.

In 2011 zijn 36 reeën geteld in het havengebied van Rotterdam. Bij de Slufter e.o. werden 7, bij het Geuzenbos 10, bij de Moezelweg (Q8) 5, bij de Merwedeweg 9 en bij de Moezelweg (Lyondell) werden 5 reeën gezien.

In het gebied wordt afschot gepleegd bij een dreigende calamiteit (verkeer) en om dieren uit hun lijden te verlossen. Als een gebiedje waar zich reeën bevinden in gebruik wordt genomen door een bedrijf, kunnen reeën over het algemeen nergens veilig naar toe.

Havengebied Rotterdam	
Calamiteitenafschot	
jaar	totaal
2006-2007	1
2007-2008	3
2008-2009	1
2009-2010	5
2010-2011	2
2011-2012	13

Tabel 15.19 Calamiteitenafschot havengebied Rotterdam 2006-2011

Hoeksche Waard

Jaren geleden was het zien van een ree in de Hoeksche waard nog een bijzondere waarneming, maar inmiddels zijn reeën geen onbekend verschijnsel meer in de Hoeksche Waard. Reeën hebben op sommige plaatsen waar voldoende rust en dekking is in de vorm van productie- en recreatiebosjes, rietgorzen, landbouwgewassen en boomgaarden een geschikt leefgebied(je) gevonden.

Er zijn diverse sprongen reeën met kalveren bekend. Een eerste inventarisatie door de WBE onder jachthouders in 2011 leverde een schatting op van 80 reeën waarvan het merendeel zich bevindt langs de randen van de Hoeksche Waard zich o.a. vanuit westelijke richting uitbreidend richting Piershilse Gat. Een inventarisatie in 2012 leverde een schatting van 115 reeën.

Bij de Faunabeheereenheid zijn meldingen binnen gekomen van plaatselijke schade aan fruitbomen. Daarnaast worden er steeds vaker reeën aangereden. De Faunabeheereenheid heeft twee meldingen binnengekregen, beide bij de A29 bij Numansdorp.

Alblasserwaard, Putten, Eiland IJsselmonde

In de Alblasserwaard, Putten en Eiland IJsselmonde bevinden zich enkele zwervende reeën. Er zijn bij de Faunabeheereenheid meldingen binnengekomen van aanrijdingen bij Hardinxveld-Giessendam, Noordeloos en Schelluinen (Alblasserwaard) en bij Barendrecht (Eiland IJsselmonde).

Conclusie

In de gebieden met beheerafschoot is schade aan gewassen goed beperkt. Schade aangericht aan de verkeersveiligheid en aan het ree zelf zijn door het beheer beperkt maar niet voorkomen. Om schade verder te beperken zijn er grofweg twee mogelijkheden: verbetering van de biotoop/leefomstandigheden of het naar beneden bijstellen van de na te streven stand. Het calamiteitenafschoot en het valwild op Voorne is vanaf 2006 structureel omhoog gegaan. Dit wordt met name veroorzaakt door het verwijderen van vegetatie ten behoeve van het grijze duin en door de inzet van grote grazers. Verbetering van de leefomstandigheden van het ree in de komende jaren, is een manier om het valwild en calamiteitenafschoot weer omlaag te brengen.

15.5 Schade en preventieve middelen

Openbare veiligheid/lijden van dieren

Reeën kunnen de openbare veiligheid (verkeersveiligheid) in gevaar brengen bij het oversteken van wegen. Aanrijdingen veroorzaken meestal materiële schade. Op druk bereden doorgaande wegen is er een voortdurende dreiging van aanrijdingen met wild, waarbij ook persoonlijk letsel kan ontstaan. De kans op ongevallen, soms met fatale afloop, veroorzaakt door overstekend reewild is voortdurend aanwezig. Ook is er altijd het gevaar dat de bestuurder door de schrik op de rem gaat staan en wagens achter hem bovenop zijn auto botsen. Op druk bereden doorgaande wegen is de kans op kettingbotsingen aanwezig. In lang niet alle gevallen bekoopt een ree een aanrijding met een auto direct met de dood. Vaak blijft het gewond in de berm van de weg liggen of slaagt er in de naastgelegen dekking te bereiken. Een klein en rank dier als het ree, ook al is het niet zichtbaar gewond, overlijdt later vaak aan inwendig letsel.

Verkeerslachtoffers vallen gedurende het gehele jaar met pieken in de bronsttijd (juli en augustus) en in de winter (januari, februari en maart). In de bronsttijd worden jonge en zwakke bokken door sterkere bokken verdreven. Daarbij worden wegen overgestoken. In de wintermaanden gaan reeën als gevolg van voedselgebrek op zoek naar betere leefgebieden, terwijl jonge reebokken in de strijd om de beste leefgebieden met ingang van maart door oude bokken worden verjaagd.

Het vervoer, behandeling en verzorging van een gewond ree is veelal een heilloze zaak. Een in het wild levend dier in mensenhanden staat bloot aan veel stress, iets waarvoor juist het ree bij uitstek hypergevoelig is. Ongeacht de verwonding is een ree er bij gebaat zo snel en deskundig mogelijk uit zijn lijden te worden verlost.

Ter beperking van aanrijdingen met reeën kunnen de volgende maatregelen (anders dan afschot) worden genomen:

- Het plaatsen van rasters (geen prikkeldraad!).
- Het plaatsen van wildspiegels / reflectoren.
- Het plaatsen van een elektronisch wildsignaleringssysteem.
- Verbreding van 'open berm'.
- Nachtelijke snelheidsbeperkingen.
- Het aanbrengen van een geurgordijn.
- Het aanleggen van voerakkers.

Alleen het plaatsen van twee meter hoge rasters is echt effectief, echter alleen plaatselijk. Reeën kunnen, tenzij een gebied volledig wordt afgesloten, altijd om het raster heenlopen.¹⁰

In opdracht van de provincie Utrecht en de Faunabeheereenheid Utrecht is er in Utrecht in 2011 onderzoek gedaan naar gerichte maatregelen om aanrijdingen te voorkomen.¹¹ Uit de analyses blijkt dat de groei van het aantal aanrijdingen in Utrecht in belangrijke mate wordt verklaard door de groei van de populatie reeën; des te meer reeën er zijn, des te groter is de kans op een aanrijding. Deze conclusie stemt overeen met de op de Veluwe gevonden relatie tussen de aanrijdingen met reeën en de dichtheid aan reeën.¹² Ook konden op basis van analyse van de gegevens op een aantal wegen plekken worden aangewezen waar verhoudingsgewijs vaker aanrijdingen plaatsvinden (hotspots). Deze hotspots zijn in het veld bezocht om te bezien of de plaatselijke situatie kon worden verbeterd. Voor sommige hotspots zijn adviezen beschreven (bijvoorbeeld: doortrekken raster, aanpassen vegetatie, snelheidsbeperkingen). Meer algemeen wordt in het rapport geadviseerd om de dichtheid aan reeën in ieder geval op de Utrechtse Heuvelrug en de Gelderse Vallei niet te laten toenemen. Een ander advies is om kalveren en eenjarige dieren eerder uit de populatie te verwijderen (afschot vanaf oktober) zodat deze tijdens de territoriumvorming niet de weg worden opgejaagd door territoriale soortgenoten.

¹⁰ In het faunabeheerplan damhert Noord- en Zuid-Holland worden deze maatregelen ook en iets uitgebreider besproken in hoofdstuk 5.

¹¹ Zie: Aanrijdingen met reeën in Utrecht, Terra Salica 2011.

¹² Zie: Factoren bij aanrijdingen met wilde hoefdieren op de Veluwe, Alterra rapport 2026.

Genomen en toekomstige preventieve maatregelen

Het nemen van maatregelen op en langs wegen moet gebeuren door de wegbeheerder. De Faunabeheereenheid en de wildbeheereenheden hadden en hebben een signalerende en stimulerende functie.

Om dieren snel uit hun lijden te verlossen heeft de Faunabeheereenheid in samenspraak met wildbeheereenheden en politie jachtaktehouders toestemming gegeven om op grond van de provinciale aanwijzing langs wegen op te treden. Het is van groot belang dat er op regionaal niveau afspraken zijn tussen wildbeheereenheid, politie en meldkamer, en dierenambulance om na een aanrijding zo snel mogelijk een aangewezen jachtaktehouder ter plaatse te krijgen.

(Tijdig) beheerfschot vermindert het aantal aanrijdingen. Als in een gebied het calamiteitenafschot en het valwild als gevolg van aanrijdingen hoog is, kan het verhogen van het beheerfschot aanrijdingen helpen voorkomen. De Faunabeheereenheid zal voorstellen de periode voor beheerfschot van kalveren te verlengen en te vervroegen (1 oktober – 1 maart).

In gebieden waar geen beheerfschot plaatsvindt, waar geen geschikte reebiotoop aanwezig is en waar aanrijdingen dreigen (bijvoorbeeld op een industrieterrein) heeft het de voorkeur een 0-stand na te streven.

Gewassen en bossen

In de Handreiking Faunaschade wordt aangegeven dat reeën schade in de agrarische sector kunnen aanrichten aan diverse teelten en boomteelt en aan bosbouw.

Reewildschade aan teelten wordt in de hand gewerkt door gebrek aan voedsel in het nabijgelegen reewildbiotoop. Zolang het aantal reeën in een gebied binnen de perken blijft, is er voor het ree in het grootste gedeelte van het jaar voldoende voedsel te vinden. Jaarlijks zijn twee voedselpieken waarneembaar, in het voorjaar en het najaar. In het voorjaar heeft het ree extra voedsel nodig voor de geboorte van de kalveren en de bronsttijd van de bokken. In de herfst bouwt het ree een energievoorraad op voor de winter. Met name in de eerste maanden van het jaar veroorzaken reeën economische schade.

Genomen en toekomstige preventieve maatregelen

Ter voorkoming van schade aan bossen en gewassen kunnen de volgende maatregelen (anders dan afschot) worden genomen:

- Uitrasteren van kapitaalsintensieve teelten. Dit betreft in Zuid-Holland hoofdzakelijk percelen met bloembollen en vollegrondsgroenten.
- Bespuiten/aansmeren van kwetsbare gewassen met anti-veeg of –vraatmiddel die voor een herkauwer niet gevaarlijk zijn. In gebieden waar kwetsbare gewassen zijn aangeplant of ingezaaid kan het aanbrengen van werende

middelen tijdelijk effectief zijn. Vooral bij nieuwe aanplant van plantmateriaal zoals aanplantingen in herinrichtingsgebied en erfbeplantingen is herhaald aanbrengen noodzakelijk om effectief te zijn. De kosten van beschermingsmaatregelen staan hierdoor doorgaans niet meer in verhouding tot de investeringen in nieuwe aanplant.

- Lokaal dichtheden afstemmen op verjongingsdoelen van terreinbeheerders is effectief. Door de territoriale levenswijze van reeën is het afstemmen van dichtheden veelal op kleiner niveau mogelijk.

Schade aan flora en fauna/onnodig lijden

Voor reeënpopulaties in Nederland geldt dat de omvang daarvan niet in belangrijke mate wordt beperkt natuurlijke predatoren. Het aantal reeën dat in een gebied kan leven, hangt met name af van het voedselaanbod in de verschillende perioden van het jaar en de aanwezige rust. Groei van de hoefdierpopulatie kan daarom in bepaalde gevallen, met name als mogelijkheden tot migratie beperkt zijn, leiden tot stress. Juist het ree is hiervoor zeer gevoelig.

Genomen en toekomstige preventieve maatregelen algemeen

Het beheerabschot is en zal ook in de toekomst bij voorkeur worden uitgevoerd op die plaatsen waar schade dreigt.

15.6 Voorgesteld beheer, gewenste stand en monitoring

Draagkracht

Het beschikbare voedsel, rust en dekking in een gebied bepalen in belangrijke mate hoeveel reeën er in dit gebied kunnen leven. Dit is de biologische draagkracht van het gebied. De draagkracht van een gebied is moeilijk exact te bepalen. De conditie van het ree is een belangrijke graadmeter. Als de reeën in een goede conditie verkeren, wordt de draagkracht van een gebied niet overschreden. Daarbij zijn aspecten van die conditie (lichaamsgewicht e.d.) afhankelijk van de kenmerken van de natuur ter plaatse. Naast de conditie is uiteraard de schade die optreedt aan te beschermen belangen een graadmeter.

Elk ree zoekt een eigen territorium. Jonge bokken kunnen bij een te hoge stand geen eigen territorium vinden en blijven rondzwerven. Oudere bokken en geiten komen evenmin tot rust.

Conditie

Onrust en psychische druk door een te hoge stand leiden tot een inbreuk op de voedingstoestand. Regelmatige verstoring veroorzaakt een mindere tot slechte voedingstoestand. Het gevolg is gewichtsverlies en vermindering van de weerstand tegen parasitaire ziekten.

Parasitaire ziekten die het ree kan oplopen zijn:

- Maag-darmworm
- Longworm
- Leverbot
- Keelhorzel
- Horzel
- Teek

De aanwezigheid van parasieten in de natuur is heel gewoon. Dergelijke ziekteverwekkers hebben betrekkelijk weinig vat op gezonde, sterke reeën. Op verzwakte dieren kunnen zij echter een zeer sterk negatieve invloed hebben. De eerste drie genoemde parasieten veroorzaken vaak/meestal de dood van het ree. Horzels en teken hebben niet gauw de dood van een ree tot gevolg. Vooral de keelhorzel kan het ree een flinke lijdensweg bezorgen. Door een te dichte stand moet een aantal reeën (meestal niet de sterkste) uitwijken naar gebieden waar het voedselaanbod kwalitatief slechter is. Hierdoor ontstaat bij deze dieren een conditieachterstand, waardoor zij nog kwetsbaarder worden voor parasieten en andere omgevingsbedreigingen (verkeer, honden, e.d.).

Veel met parasieten besmette reeën vermageren sterk. Hun vacht is dof en ruw. Maag- en darmwormen veroorzaken een vuile spiegel. De dieren lopen vaak met een kromme rug. Zieke bokken dragen meestal een slecht of een misvormd gewei. Is er sprake van longwormbesmetting, dan hoest het ree regelmatig. Overduidelijk zijn de symptomen van keelhorzelbesmetting. Het zieke ree hoest en niest sterk, het dier kan zoveel adem tekort komen dat het staat te hijgen terwijl het voedsel opneemt. Het schudt wild met de kop in een poging de hinderlijke larven, die parasiteren in de neus- en keelholte en in de gehoorgang en de luchtpijp, kwijt te raken. De gewone horzel en de teek geven blijk van hun aanwezigheid door bulten, haaruitval en ontstoken plekken in de vacht.

Een ree dat in slechte conditie verkeert, is een uitstekende gastheer voor teken. Vaak is het bezaaid met deze bloedzuigende lastposten. Een ree probeert zich ervan te ontdoen door het likken van de vacht of door er naar te bijten. Teken veroorzaken bloedverlies en kunnen koortsverwekkende bloedparasieten overbrengen. De teek vormt geen ernstig gevaar voor het ree.

Een goede graadmeter voor de conditie van reewild is het voorkomen van knobokjes (= slechte conditie) en het gewicht. Omdat een en ander ook van de rijkdom van het leefgebied afhangt, variëren gewichten en geweimassa's van gebied tot gebied. Navolgende getallen zijn dus indicaties. Als richtlijn voor een goede conditie kunnen de volgende gewichten voor een ontweid ree (van ingewanden ontdaan, inclusief de kop) worden aangehouden:

Jaarling:	11 - 13 kg
Drie jaar en ouder:	> 17 kg

Wanneer het aantal reeën aanmerkelijk groter is, dan de draagkracht van een biotoop toelaat, nemen het valwild en de aanrijdingen duidelijk toe. Ook schade aan gewassen buiten het leefgebied neemt toe.

Beheergebieden

Tot op hoge leeftijd werpen geiten jaarlijks over het algemeen twee kalveren. De aanwas bedraagt ongeveer 85 procent van alle vrouwelijke dieren. Ter voorkoming van schade moet de stand van de populaties reeën in en rond de leefgebieden worden gereguleerd. Doel van het beheer is voorkomen van onnodig lijden van dieren, voorkomen van onaanvaardbare schade door aanrijdingen, voorkomen van landbouwschade en voorkomen van voedsel- en andere stress onder de dieren. De na te streven stand is afhankelijk van de omstandigheden/kenmerken van het leefgebied zoals ligging, voedselrijkdom en dergelijke.

Beheerperioden

In de gebieden Goeree-Overflakkee, Voorne, Het eiland van Dordrecht en Vijfheerenlanden wordt de reeënpopulatie al vele jaren beheerd. Uitgangspunt is dat de stand stabiel wordt gehouden, waarbij wijziging van omstandigheden het nodig kan maken om de doelstand bij te stellen. De verdwijning van geschikt biotoop of verdringing van reeën door andere fauna (damherten, grote grazers) zijn voorbeelden van oorzaken waardoor de stand moet worden bijgesteld (naar beneden). Deze wijzigingen van omstandigheden zullen over het algemeen tot gevolg hebben dat het aantal verkeersslachtoffers toeneemt en de conditie van reeën achteruitgaat. Een verbetering van leefomstandigheden/biotoop kan het mogelijk maken de stand te laten toenemen.

In een natuurlijke situatie vindt de grootste sterfte onder de jonge, oude en verzwakte dieren plaats. Een zo natuurlijk mogelijke populatiestructuur wordt nagestreefd door bij het beheer afschot te trachten:

- 50% bij de geiten en 50% bij de bokken te realiseren.
- 50% in de eerste twee leeftijdsklassen (kalveren en éénjarigen) en 50% in de leeftijdsklasse van twee jaar en ouder te realiseren.
- In de eerste twee leeftijdsklassen (kalveren en éénjarigen) minstens 60% bij de kalveren te realiseren.
- Zieke, zwakke en/of oude dieren te doden.

Een geit mag nooit bij haar kalveren worden weggeschoten. Men schiet eerst de kalveren en daarna de geit.

Voorgestelde beheerperioden:

Kalveren:	1 oktober – 1 december
Geiten en kalveren:	1 december – 1 maart
Bokken:	1 april – 1 september

Het is belangrijk dat het beheerquotum - met name het afschot van kalveren en het geitenafschot - wordt gerealiseerd. Voor de kalveren is de beheerperiode verlengd en vervroegd om het aandeel van het kalverenafschot tijdig te realiseren.

Het beheer van reeën wordt op regionaal niveau uitgevoerd. De WBE's spelen hierin een belangrijke rol. Zij kennen de lokale situatie en zijn bekend met de problematiek voor wat betreft verkeersslachtoffers, valwild en schade.

Beheerafschot betekent dat de afgesproken aantallen op leefgebied niveau dienen te worden gerealiseerd. Alleen dan wordt het beoogde effect van afschot behaald: een gezonde reepopulatie die in balans is met de omgeving. De Faunabeheereenheid zal daarom ieder jaar de beheergegevens (stand, beheerafschot, calamiteitenafschot en valwild, overige schadegegevens) per deelgebied van het afgelopen jaar beoordelen en in samenspraak met de WBE het te behalen afschot en andere doelen voor het komende beheerjaar vaststellen.

De WBE's ontvangen een afschotquotum. Het afschot vindt plaats in de beheerperioden. Buiten de beheerperiode kan worden opgetreden (hiervoor moet een deel van het quotum worden gereserveerd) om gewonde of zieke dieren te doden, om acuut dreigende landbouwschade te voorkomen of om een ree dat zich in de buurt van een weg blijft ophouden en zich niet laat terugdrijven, te doden. Voor ieder dier in het quotum wordt een FBE-toestemmingsformulier en een bijbehorend reewildmerk verstrekt. De WBE zet het FBE-toestemmingsformulier op naam van een jachtaktehouder. De WBE kan slechts toestemming geven aan een jachtaktehouder met aantoonbare ervaring met het beheer van grofwild en/of aan jachtaktehouders die met goed gevolg de cursus reewildbeheer hebben afgerond.

Na afschot dient de jachtaktehouder het FBE-toestemmingsformulier volledig in te vullen en naar de WBE terug te zenden. Op het toestemmingsformulier wordt gevraagd naar o.a. datum, locatie, geslacht, leeftijd en conditie.

Het beheerjaar loopt van 1 april tot en met 31 maart. Voor vaststelling van het afschot levert de WBE voor 15 april de volgende gegevens aan de Faunabeheereenheid:

- De stand per april onderverdeeld in mannelijk kalf, vrouwelijk kalf, reebok en reegeit. De niet aangesproken reeën (=niet herkend als mannelijk of vrouwelijk) worden evenredig verdeeld over de geslachten.
- Een lijst met het valwild (dood gevonden dieren), met daarbij (zo mogelijk) aangegeven locatie, geslacht, leeftijd, conditie en oorzaak overlijden.

- Een lijst met het beheerafschoot (in de beheerperiode, niet naar aanleiding van een calamiteit) en het calamiteitenafschoot in en buiten de beheerperiode.
- De FBE-toestemmingsformulieren (ingevulde en niet-gebruikte) en de niet-gebruikte reewildmerken.
- Knelpunten in het werkgebied/zijn er zaken aan de orde die in belangrijke mate de biotoop van reeën beïnvloeden.

Afschootquotum

Op basis van de gegevens van het jaarlijkse beheer- en calamiteitenafschoot en het valwild van de afgelopen jaren heeft de Faunabeheereenheid een inschatting gemaakt van het maximale benodigde jaarlijkse afschootquotum per gebied in de komende vijf jaar. Daarbij is uitgegaan van het ongeveer stabiel houden van de stand. Er moet ruimte zijn om van jaar tot jaar het afschoot enigszins bij te stellen op basis van de beheer- en schadegegevens. Uitgangspunt is dat het afschoot wordt gerealiseerd in de beheerperiode. Echter een deel van het quotum zal worden gereserveerd voor calamiteitenafschoot buiten de beheerperiode. Dit afschoot buiten de beheerperiode zal worden ingezet om zieke of kreupele dieren te doden, om acuut dreigende landbouwschade te voorkomen of om reeën te doden die zich blijven ophouden in de nabijheid van wegen en zich niet laten terugdrijven.

Goeree-Overflakkee	110 dieren: 55 geiten en 55 bokken
Voorne	130 dieren: 65 geiten en 65 bokken
Eiland van Dordrecht/Hollandse Biesbosch	30 dieren: 15 geiten en 15 bokken
Vijfheerenlanden	45 dieren: 25 geiten en 20 bokken

Overige gebieden

Het duingebied tussen Den Haag en Katwijk aan Zee (Meijendel en Berkheide)

Binnen het leefgebied wordt geen afschoot uitgevoerd. Het hoge aantal dieren dat buiten het leefgebied uit hun lijden moet worden verlost, kan worden teruggebracht door, als daar gelegenheid voor is, preventief op te treden. De Faunabeheereenheid zal hiervoor een jaarlijks afschootquotum aanvragen van maximaal 20 dieren. Dit afschoot zal worden ingezet buiten het leefgebied¹³ om zieke of kreupele dieren te doden, om acuut dreigende landbouwschade te voorkomen of om reeën die zich blijven ophouden in de nabijheid van wegen en zich niet laten terugdrijven, te doden. De WBE kan bij de Faunabeheereenheid een met redenen omkleed verzoek indienen voor gebruik van het quotum.

Het duingebied tussen Katwijk aan Zee en Noordwijk aan Zee (Coepelduinen)

Er zal geen beheerafschoot worden uitgevoerd. De Faunabeheereenheid zal wel een jaarlijks afschootquotum aanvragen van maximaal 2 dieren in te zetten om zieke of kreupele dieren te doden, om acuut dreigende landbouwschade te voorkomen en om reeën die zich blijven ophouden in de nabijheid van wegen en zich niet laten terugdrijven, te doden. De WBE kan bij de Faunabeheereenheid een met redenen omkleed verzoek indienen voor gebruik van het quotum.

¹³ Voor de begrenzing van het gebied, zie de begrenzing in het faunabeheerplan damhert Noord- en Zuid-Holland. Dit geldt ook voor de gebieden Coepelduinen en Boswachterij Noordwijk + De Blink + Amsterdamse Waterleidingduinen.

Het duingebied ten noorden van Noordwijk aan Zee (Boswachterij Noordwijk + De Blink + Amsterdamse Waterleidingduinen).

Aangezien de reeënstand in dit gebied ernstig onder druk staat door de groeiende populatie damherten, zal geen beheerabschot worden uitgevoerd. Aangezien de reeën uit het gebied worden verdreven, kan het echter wel nodig zijn om preventief op te treden. De Faunabeheereenheid zal hiervoor een jaarlijks quotum aanvragen van maximaal 10 dieren. Dit afschot buiten het leefgebied en in Boswachterij Noordwijk zal worden ingezet om zieke of kreupel dieren te doden, om acuut dreigende landbouwschade te voorkomen en om reeën die zich blijven ophouden in de nabijheid van wegen en zich niet laten teruggrijven, te doden. De WBE kan bij de Faunabeheereenheid een met redenen omkleed verzoek indienen voor gebruik van het quotum.

Het havengebied van Rotterdam

In dit gebied moet een 0-stand kunnen worden nagestreefd. De Faunabeheereenheid zal afschot zonder quotum aanvragen. Het Havenbedrijf en bedrijven in het gebied kunnen bij de Faunabeheereenheid een met redenen omkleed verzoek indienen voor afschot.

Hoeksche Waard

Aangezien in dit gebied nog voldoende ruimte lijkt te zijn voor groei van de populatie, zal geen beheerabschot worden uitgevoerd. De Faunabeheereenheid zal wel een afschotquotum aanvragen van jaarlijks maximaal 20 dieren in te zetten om zieke of kreupel dieren te doden, om acuut dreigende landbouwschade te voorkomen en om reeën die zich blijven ophouden in de nabijheid van wegen en zich niet laten teruggrijven, te doden. De WBE kan bij de Faunabeheereenheid een met redenen omkleed verzoek indienen voor gebruik van het quotum.

Zuid-Holland

In aanvulling op bovenstaande quota wordt nog een afschotquotum van jaarlijks 5 dieren aangevraagd voor geheel Zuid-Holland om zieke of kreupel dieren te doden om acuut dreigende landbouwschade te voorkomen en om reeën die zich blijven ophouden in de nabijheid van wegen en zich niet laten teruggrijven, te doden. De WBE kan bij de Faunabeheereenheid een met redenen omkleed verzoek indienen voor gebruik van het quotum.

15.7 Conclusie Faunabeheereenheid

De Faunabeheereenheid zal bij de provincie een ontheffing aanvragen die het hier boven beschreven beheer de komende vijf jaar mogelijk maakt.

15.8 Referenties

Concept faunabeheerplan Zuid-Holland. F. van Vliet, H.W. Waardenburg, M.L. Braad & W. van Gijssel, 2003 (03-140).

Faunabeheerplan Zuid-Holland 2007 – 2011.

Rapportages over uitvoering van de ontheffingen 2006-2012, Faunabeheereenheid Zuid-Holland.

Schadegegevens ree, Faunafonds.

Handreiking Faunaschade, J.G. Oord, Faunafonds 2007.

Leefgebiedenbenadering, R.H.M. Peltzer, Vereniging Het Reewild, 2013.

Leidraad voor het beheer van reeën, KNJV en Vereniging Het Reewild, 2007.

Damhert- en reetelling Noord- en Zuid-Holland 2011, 2012 en 2013, rapporten van het beoordelingscomité.

Faunabeheerplan Noord-Holland 2009 – 2013, hoofdstuk 5.8.

Faunabeheerplan damhert Noord- en Zuid-Holland, Terra Salica, december 2010.

Aanrijdingen met reeën in Utrecht, Terra Salica 2011.